

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Сокола Олега Григорійовича

на дисертаційну роботу

Захарова Дмитра Миколайовича

**«Обліково-аналітичне забезпечення управління
соціальним капіталом підприємства»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

***1. Ступінь актуальності теми дисертації та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами***

За теперішніх умов, на відміну від фізичного капіталу підприємства не можуть функціонувати без інвестицій у соціальний капітал. Активна позиція та участь у відповідних групах та мережах забезпечує переваги, які дозволяють підприємству краще конкурувати на ринку. Сьогодні кожен стартап та продукт на ринку має забезпечувати економічну вигоду, соціальну відповідальність та екологічну безпеку своїм споживачам. Таким чином, соціальний капітал займає унікальне становище в структурі капіталу підприємства та може мати вплив на сталий розвиток підприємства і суспільства в цілому.

Дисертаційна робота Захарова Д.М. присвячена комплексному дослідженню процесу формування обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства, поглибленню теоретичних основ, методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт факультету бізнесу та сфери обслуговування Державного університету «Житомирська політехніка» і є складовою державної програми досліджень за темою: № 48 «Трансформація соціальної відповідальності бізнесу в умовах

гібридної війни» (номер державної реєстрації 0117U006477). У межах виконання наукової теми автором проведені дослідження, що пов'язані з теоретичним обґрунтуванням та удосконаленням обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Оцінюючи основні результати дисертації, що виносяться на захист, необхідно підкреслити їх теоретичну обґрунтованість та орієнтацію здобувача на чітке формулювання власної позиції.

Підтвердженням наукової аргументованості та обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи є логічна послідовність у постановці і виконанні завдань згідно мети дослідження. Робота містить необхідні теоретико-методологічні, методичні та аналітичні розробки, належним чином висвітлені у відповідних розділах.

Наукова обґрунтованість і достовірність викладених у роботі Захарова Д.М. результатів забезпечується творчим використанням наукових підходів, системним вивченням та узагальненням результатів наукових розробок зарубіжних фахівців із проблем обліку та аналізу діяльності суб'єктів господарювання, критичним осмисленням значної кількості літературних джерел.

Теоретико-методологічну основу дисертаційної роботи склали теоретичні, організаційні і методичні положення бухгалтерського обліку та аналізу діяльності підприємств, викладені у наукових працях провідних фахівців з питань визначення тенденцій розвитку бухгалтерського обліку як галузі наукових знань, формування обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

Методологічну основу дослідження склали системний та діалектичний підходи до формування обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом. У дисертаційній роботі доречно застосовані методи наукової абстракції та узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, аналогії та моделювання, групування.

Сформульовані за результатами проведеного дослідження висновки у повному обсязі відображають хід розв'язання поставлених у роботі завдань та відображають їх сутність та значення для подальшого розвитку галузі наукових знань та розв'язання проблем практичного характеру.

Список використаних джерел охоплює сучасні вітчизняні та зарубіжні публікації, а додатки містять інформативні матеріали щодо підходів до визначення поняття «соціального капіталу», теоретичних узагальнень понятійного апарату, довідки про впровадження результатів дисертації.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про обґрунтованість і достовірність представлених у дисертаційній роботі Захарова Д.М. наукових положень, висновків і рекомендацій, а також про високий науковий рівень здобувача.

Обґрунтованість та достовірність отриманих наукових досліджень, висновків та рекомендацій підтверджується значним переліком публікацій за темою дисертаційної роботи у зарубіжних та національних періодичних виданнях, які індексуються в міжнародних базах даних, а також обговоренням отриманих результатів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Наукові праці автора на достатньому рівні відображають його особистий внесок у вирішення теоретичних та прикладних проблем розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом.

3. Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертації Захарова Д.М., основними науковими працями здобувача дозволило визначити найважливіші теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, що доводять наукову новизну, сформульовані здобувачем самостійно та відображають її науковий внесок у розв'язання наукового завдання щодо розроблення та обґрунтування теоретичних положень, методичних підходів і рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації сформульовані в дисертаційній роботі Захарова Д.М. характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості. Зокрема результати дослідження характеризуються наступними пунктами наукової новизни, які в повній мірі доведені та обґрунтовані по тексту роботи:

- набуло подальшого удосконалення трактування поняття «соціальний капітал підприємства» як ресурсу у формі сформованих форм високоефективних соціально-економічних взаємодій, що мають економічну цінність і використовуються в господарській діяльності для отримання

економічних вигід у майбутньому (п.1.1., с.35);

- удосконалена модель управління соціальним капіталом підприємства враховує поточний стан та можливості потенційного розвитку соціального капіталу, що дає змогу зменшити операційні та трансакційні витрати, які виникають в результаті соціально-економічних взаємодій між суб'єктами господарювання (п.1.2., с.47-49);

- позитивної оцінки заслуговують розвинуті автором методичні положення визначення мережевих нематеріальних активів, які є основою формування соціального капіталу, що дало змогу виділити соціальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку (п. 1.3., с.60-61);

- практичну корисність має удосконалений процес вибору критеріїв для оцінки партнерської взаємодії через використання аналітичного інструментарію методу відстаней шляхом формування рейтингу бізнес-одиниць, що дає змогу визначити ступінь впливу контрагента на формування соціального капіталу підприємства (п.2.1., с.67-77);

- позитивної оцінки заслуговують розвинута автором методика оцінки вартості соціального капіталу на етапі його формування, з використанням методу «Value explorer», що дає змогу відобразити соціальний капітал в системі бухгалтерського обліку (п.2.2., с.83-92);

- поглиблено зміст моделі бухгалтерського обліку соціального капіталу підприємства. Для відображення в обліку мережевих нематеріальних активів автором запропоновано відкрити субрахунок 126 «Мережеві нематеріальні активи», що призначений для відображення об'єктів, які здійснюють найсуттєвіший вплив на зміну вартості соціального капіталу. Запропонована методика передбачає здійснення щорічного тесту на переоцінку мережевих нематеріальних активів з використанням субрахунку 192 «Соціальний капітал підприємства» (п. 2.3., с.95-99);

- розширені організаційно-методичні підходи до відображення соціального капіталу в звітності в частині вдосконалення представлення інформації про соціальний капітал, що дає змогу підвищити рівень транспарентності інформації про діяльність суб'єктів господарювання (п.3.1., с.110-115);

- слід відзначити напрацювання автора в частині удосконалення методики визначення впливу довіри як елемента соціального капіталу на рівень економічного розвитку через показник ВВП, який підтверджує цінність соціального капіталу для процесів якісних перетворень сукупності знань та

досвіду в мережеві нематеріальні активи (п.3.2., с.121-130);

- слід відзначити обґрунтування впливу нових форм соціально-економічної взаємодії у вигляді платформ краудфандингу, краудсорсингу, однорангового кредитування на формування соціального капіталу суб'єктів господарювання та розвиток мережевої економіки (п.3.3., с.136-139).

Наведені у дисертаційній роботі обґрунтування положень наукової новизни та практичні впровадження підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації, оскільки створюють фундамент для підвищення ефективності обліку та аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

4. Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження

Основні пропозиції та рекомендації за результатами дослідження знайшли практичне застосування, зокрема:

- на загальнодержавному рівні прийнята до впровадження Житомирською обласною радою методика визначення впливу довіри на рівень економічного розвитку (довідка № 10/1968/0/2-21/50 від 03.12.2021р.);

- на громадсько-професійному рівні АТ «Житомирський маслозавод» рекомендації з методики оцінки партнерської взаємодії (довідка № 683 від 20.10.2021р.); ТОВ «Джой Тім» модель управління соціальним капіталом підприємства (довідка від 14.10.2021р.); Спілкою аудиторів України щодо трактування поняття «соціальний капітал підприємства» (довідка № 1-10 від 18.10.2021 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації

За результатами дослідження опубліковано 28 наукових праць загальним обсягом 11,96 ум.-друк. арк. (з них 7,0 ум.-друк. арк. належать особисто автору), із них 11 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 8,94 друк. арк. (авторський обсяг – 4.57 друк. арк.), у т.ч. 5 статей у наукових періодичних виданнях, включених до наукометричної бази SCOPUS та WOS, загальним обсягом 4,34 друк. арк.; інших виданнях 4,6 друк. арк.; 17 – у матеріалах і тезах конференцій обсягом 3,02 друк. арк. (авторський обсяг – 2,33 друк. арк.).

Повнота висвітлення результатів у друкованих працях відповідає вимогам, що висуваються Міністерством освіти і науки України до порядку публікування результатів дисертаційних робіт, які подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Структура, стиль та мова дисертаційної роботи

Структура дисертації відповідає вимогам та традиційно включає три розділи, логічно поділені на пункти.

Стиль наукової роботи якісно відрізняється своєю проблемністю, цілеспрямованістю та зв'язністю. Текст дисертації чітко структурований, відображає ту чи іншу проблему, висуває гіпотези, характеризується доцільністю і раціональністю всіх положень, орієнтований на досягнення дослідницької мети та завдань.

7. Академічна доброчесність

При написанні дисертації Захаровим Дмитром Миколайовичем дотримано принципи академічної доброчесності. Свідченням цього є наявність посилань на джерела інформації при обґрунтуванні висновків і пропозицій; надання достовірної інформації про використані методики та результати проведеного дослідження; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права.

8. Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Однак, як і при дослідженні будь-якої достатньо складної і актуальної проблеми, в зазначеній дисертації містяться суперечливі, неузгоджені і не зовсім обґрунтовані положення, які можуть бути предметом наукової дискусії та напрямками подальшого розроблення даної проблеми, зокрема:

1. Цікавим є представлення в роботі щорічне проведення тесту на знецінення соціального капіталу коли автором запропоновано проводити щорічний тест на переоцінку активів, які обліковують на рахунку 126 «Мережеві нематеріальні активи» і у випадку встановлення факту дооцінки чи уцінки використовують рахунки 192 «Соціальний капітал» та 412 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів» (п.2.3., с.93-95, рис.2.3.). При цьому виникає питання: яким чином має бути відображена уцінка соціального капіталу, якщо попередня дооцінка взагалі жодного разу не проводилась і на рахунку 412 не накопичено жодної суми дооцінки? Або як пояснити іншу ситуацію: якщо

дооцінка проводилась у минулих періодах, але наразі сума оцінки перевищує попередні накопичені суми дооцінки?

2. У п.2.1. дисертації проведено аналіз основних показників діяльності великих підприємств України за 2020, 2017 та 2016 роки. Виникає питання чому не брали до уваги 2019 та 2018 роки? Окрім цього, визначений «Індекс складного рейтингу» (Табл. 2.4., с.72) включає в себе виключно показники фінансової і економічної стійкості. На основі яких припущень автором було здійснено висновок про пряму залежність високої фінансово-економічної ефективності з високою довірою до цього підприємства і відповідно підвищенням соціального капіталу? (с.73-75). Адже, фінансове збагачення та гонитва за підвищенням фінансового прибутку часто супроводжується нехтуванням соціальною відповідальністю і екологічною безпекою підприємства.

3. У п.2.2. наведено приклад методики розрахунку вартості соціального капіталу методом «The Value Explorer», що розроблено аудиторською компанією «KPMG». При цьому запропоновано застосування цього методу на основі ТОВ «Софтсерв технології», зареєстрованого у м. Львові із розміром статутного капіталу 37 тис. грн. На с. 83 дисертації вказано, що станом на 31 грудня 2020 року балансова вартість складає 94 млн. грн. Але не сказано чого саме «балансова вартість»: соціального капіталу, необоротних засобів, балансу підприємства тощо? Окрім цього потребує пояснень яким чином використання «гіпотетичних даних», наведених в таблиці 2.5 «Фінансові показники підприємства» та приклади двох продуктів «А» і «Б», що не мають жодних характеристик, дадуть змогу зробити висновок про реальний розрахунок теперішньої вартості елементів соціального капіталу ТОВ «Софтсерв технології» (Таблиця 2.17. с. 92)?

4. П.3.1. «Звітність як джерело інформації для оцінки рівня економічного та соціального розвитку» містить дослідження звітності підприємства для оцінки його сталого розвитку. Проте дослідження звітності про сталий розвиток, зокрема «Звіт про управління» розкрито у п.2.3. с.95-100. Варто було об'єднати інформацію про звітність в одному підрозділі дисертації. Так само, варто відмітити, що дослідження довіри як складової соціального капіталу розкрито у п.3.1 с.112-114 та у п.3.2. «Вплив довіри як елемента соціального капіталу на економічний розвиток країни». Відповідне об'єднання досліджень також буде доречною у одному підрозділі роботи.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Захарова Дмитра Миколайовича на тему «Обліково-аналітичне забезпечення управління соціальним капіталом підприємства», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані теоретико-прикладні результати в сфері формування обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

За змістовними та формальними ознаками дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її автор – Захаров Дмитро Миколайович - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного

О.Г. Сокіл

Підпис Сокола О.Г. засвідчую:
т.в.о. начальника відділу кадрів

М.В. Карпенко